

scenarios of development. The author outlines the key event's determinants of development.

Keywords: social event, discourse, scenario, development, stability, instability, attractor, fractal, control, self-organization, synergetics, determinants.

Москалик Г. Ф.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ: ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ

Централізоване управління національними інформаційними ресурсами розвинених країн світу виявилось винятково високоприбутковою справою. Розпорядникам інформаційних ресурсів сьогодні не заважають державні кордони, що дозволяє їм не тільки одержувати надприбутки, але й формувати загальносвітовий економічний простір. Водночас найбільшого успіху на шляху розгортання інформаційно-комунікаційного середовища досягають країни, в яких держава формує і активно реалізує цілеспрямовану політику розвитку інформаційно-комунікаційного простору. З огляду на це важливо з'ясувати основні етапи розвитку інформаційно-комунікаційного середовища в Україні й світі.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційне середовище, інформаційно-телекомунікаційні технології, інформаційна діяльність.

Сучасні процеси управління облаштовані так, що зростання потреб країн світу в знаннях і змістовній інформації відбувається автоматично. Одночасно зростає потреба в новітніх засобах і технологіях продукування, обробки і зберігання інформації та розширення інформаційно-комунікаційного простору. Промисловість світу реагує на це адекватним чином: виробництво засобів і створення технологій для облаштування нового інформаційно-комунікаційного середовища людства дедалі домінує, і не тільки в традиційно розвинених країнах. Раціоналістична мотивація діяльності диктується інтересами насамперед транснаціональних фінансово-промислових угруповань і, безперечно, веде до абсолютизації техногенної культури, яка, зрозуміло, насаджує власні моральні та духовні цінності в процеси розвитку світу.

Як зазначає В. Б. Кашкін, людина й суспільство, виходячи часто за рамки соціальної доцільності, відкривають для себе перспективи поступової трансформації в цьому напрямі, бо цивілізаційна культура

гуманізму дедалі більше не вписується в раціоналістичні схеми глобалізації цивілізаційного розвитку [1, 57].

У провідних країнах консолідація суспільства пов'язана насамперед із питаннями створення і оцінки централізованих інформаційно-комунікативних потоків від науки і освіти, що дає змогу підвищувати якість прийняття владою рішень.

Багатовікова еволюція засобів комунікації містить чимало епохальних подій, починаючи з виникнення писемності, появи паперу, створення друкованого верстата Гутенберга, розповсюдження газет, винаходу телеграфу. Майже одночасно відбувається відкриття радіо і кінозображення, потім створюється телевізійна трубка. Друга половина XIX століття і все XX століття пройшли під знаком бурхливого прогресу у розвитку засобів комунікації.

«Великий Альберт Ейнштейн говорив незабаром після Другої світової війни: людство пережило в 1945 році атомний вибух, але до кінця сторіччя йому належить пережити не менш важливий – інформаційний вибух» [2, 63]. Він і почався незабаром після цих слів, з винаходом транзисторних радіоприймачів, запуском штучних супутників Землі, початком міжнародного телемовлення.

За кілька десятиліть (якщо перескочити з тих років до сьогодення) склалася наступна картина наявності на Землі традиційних засобів масової інформації: телевізорів у світі сьогодні – понад 1,5 млрд. штук, радіоприймачів – більше 2 млрд., щоденних газет – більше 10 тис. назв, кінофільмів випускається більше 4 тис. на рік, сумарний тираж книг – близько 10 млрд. прим. Деякі телевізійні передачі, наприклад фінальні ігри першості Європи з футболу 2000р., Дивилися понад 7 млрд. глядачів на всіх широтах, на першості було акредитовано 5400 журналістів.

Створену Тедом Тернером програму CNN дивляться у всіх країнах одночасно десятки або навіть сотні мільйонів людей, які вмиль дізнаються про всі події у світі.

У середині минулого століття народилося ще одне інформаційне диво – Internet. У грудні 1969р. три комп'ютери в Каліфорнії і один в штаті Юта, сполучені один з одним. Цей момент може вважатися офіційним початком мережі, яка поступово перетворилася в Internet.

У 1989 р. вчений-комп'ютерник з Оксфорда Тім Бернерс-Лі винайшов нову технологію вільного доступу в Internet – World Wide Web (Всесвітня Павутина).

Існує безліч визначень, що таке Internet, які співпадають, так і суперечать один одному. Ось одне з них: «Це складна транспортно-інформаційна система з грибоподібних (дипольних) структур, кожна з

яких (власне диполі) представляє собою мозок людини, що сидить за комп'ютером, у сукупності із самим комп'ютером, який начебто є штучним продовженням мозку» [3, 221].

Поява Internet породила масу публікацій, безліч книг. Їх автори сперечаються не тільки про технічні сторони і перспективи, але і в більш широкому плані про вплив комп'ютерної та інформаційної революції на життя людства. Так, президенту корпорації «Інтел» найближче майбутнє людства бачиться таким: більше 1 мільярда високопродуктивних комп'ютерів, з'єднаних мережами і забезпечують трильйони надійних контактів по всій земній кулі. Через ці мережі здійснюватиметься все: фінансові операції, освіта, обмін науковими відкриттями і досягненнями культури, особисте листування, всі замовлення на продукти, квитки, прогнози погоди, загалом – все. Один приклад: у Великобританії в 2004 році більше 20 % всіх продажів вироблялося безпосередньо через Internet.

Змінюється і спосіб життя мільйонів людей. У США, наприклад, у багатьох середніх і дрібних фірмах до 90 % співробітників працюють на дому, використовуючи комп'ютерні термінали. На Заході давно вже канули в Лету часи, коли говорилося про «пролетаріат», про «класах» і «класову боротьбу», тепер тут 2/3 робочої сили зайняті в інформаційно-сервісних секторах, і цей процес триває.

Але не тільки через Internet відчуває проста людина інформаційну революцію. В останні роки найбільш бурхливий розвиток отримали мобільні телефони. Сьогодні послугами стільникового зв'язку користуються понад 500 млн. чол. На думку аналітиків, буквально протягом перших десятиліть XXI століття в розвинених країнах буде охоплено стільниковим зв'язком 90 % населення.

«Мобільна революція», як підкреслює Е. А. Середов, відображає домінуючу світову тенденцію – головним товаром стає інформація, і телекомунікаційні інфраструктури пристосовуються до того, щоб максимально сприяти переміщенню гігантських обсягів інформації, причому в самій зручній для споживача формі» [4, 218]. З'єднання «мобільників» з Internet творить чудеса. У Німеччині, наприклад, можна, перебуваючи в рухомому автомобілі, викликати на дисплей свого стільникового телефону з Internet список всіх найближчих ресторанів і кафе та замовити собі столик.

Мобільні телефони стають невід'ємною частиною персонального комп'ютера, мобільний зв'язок все тісніше переплітається з Internet. Мобільний телефон перетворюється на пересувний офіс.

За різними оцінками, вже через 3-4 роки потенціал мобільного Internet складе більше 300 млрд. дол. Його послугами користуватимуться до 700 млн. чоловік.

Таким чином, підсумовує А. В. Соколов, «становлення глобального міжнародного інформаційно-комунікативного середовища є складовою частиною пережитого нині всім людством процесу глобалізації. І інформаційна революція, і глобалізація в цілому корисні для людства і, головне, об'єктивні, їх не можна скасувати або зупинити. Але, як і в глобалізації, деякі вбачають в інформаційній революції не тільки плюси, а й мінуси, не тільки блага, а й погрози» [5, 24].

Так, справедливо стверджують, що блага глобальної комунікації дістаються поки тільки самим високорозвиненим націям, так званого «золотого мільярду» населення Землі, а це, у свою чергу, ще більше відриває його від інших п'яти мільярдів і особливо від найбідніших з них. Проблема використання благ інформаційної революції в інтересах своїх народів, з одного боку, і колосального розриву в забезпеченні інформацією та засобами комунікації багатих і бідних націй, з іншого боку, набуває таких масштабів, що цим займався навіть саміт «Вісімки». Там говорилося, що інформаційно-комунікаційна технологія «розширює можливості, несе блага всіх людей світу і об'єднує їх, дає можливість самовираження та поваги один до одного. Вона несе в собі величезні можливості для подальшого зростання економіки, зміцнення системи соціального забезпечення країн і згуртування суспільства і яке сприяє для процвітання демократії. Тому доступ до можливостей цифрових технологій повинен бути відкритий для всіх.

Ми ясно усвідомлюємо, що «процес глобалізації та швидкі темпи розвитку інформаційної технології породжують різні побоювання. Нам необхідно прийняти відповідні заходи з тим, щоб внести заспокоєння в уми людей. Діючи узгоджено, ми зможемо максимально збільшити вигоди від інформаційної технології і забезпечити, щоб вони стали доступні для тих, можливості кого в цьому плані поки обмежені» [6, 60].

Крім інформаційного розриву між багатими і бідними країнами, багато звертають увагу і на інші існуючі в цій сфері небезпеки.

Найбільшого успіху на шляху до інформаційно-комунікативного середовища досягають країни, у яких держава формує і активно проводить у життя відповідну цілеспрямовану політику. Роль держави постає у створенні сприятливих умов для розвитку цього процесу, до яких можна віднести:

- максимальне залучення ресурсів (кадрових, фінансових, матеріальних і ін.) до інформаційного виробництва;
- нормативно-правове та нормативно-технічне регулювання;
- підтримка проектів і програм, які демонструють можливості інформаційного суспільства;
- розвиток міжнародного інформаційного обміну та співробітництва.

«Побічні продукти» глобалізації, як зазначає С. Кузнєцова, – це нівелювання національних культур і стирання національної автентичності, більш вільне поширення шкідливої інформації, культу грошей і насильства, організованої злочинності, наркобізнесу. Всі ці та інші прояви глобалізації вимагають подальшого вивчення» [7, 15].

Тим не менш одне безсумнівно: XXI століття буде століттям глобалізації у всіх сферах життя – в економіці, торгівлі, фінансах, науці і техніці і, звичайно, в інформації, причому інформаційна революція буде найважливішим компонентом і двигуном цього процесу.

Таким чином, процес об'єднання людства в глобальному масштабі до кінця не продуманий і не ясний. Вільний потік інформації, тотальна демократизація і відкриті кордони – все це, звичайно, надзвичайно заманливо, проте ні у кого немає уявлення про те, що ж, врешті-решт, відбудеться в результаті міжнародної інформатизації.

Деякі вчені вважають, що ідея глобалізації не до кінця зрозуміла, а загрози їй надто перебільшені, оскільки створення об'єданого медіа зовсім не обов'язково має призвести до об'єднання суспільства. Є й інша точка зору, суть якої полягає в тому, що глобальне суспільство неминуче і постійно буде мати справу з небезпекою можливої дезінтеграції різних підсуспільств.

Процес глобалізації (якщо розглядати його без урахування політичної та фінансово-олігархічної складових) є знаком нового часу. Це ще одна спроба інтегрувати культури, затвердити єдині правила для людей, що живуть в єдиному, не розділеному кордонами суспільстві, створити єдину систему вербальної комунікації, єдиний світ. Більше того, процес цей уже йде, набираючи прискорення незалежно від нашого до нього ставлення.

Таким чином, поява і глобальне поширення Internet означає нове (неосяжне) розширення кола учасників спілкування. «Internet» – це особливе технологічне середовище, яке дозволяє використовувати всі існуючі раніше символічні системи і забезпечує доступ до будь-якої інформації, яку можна зафіксувати за їх допомогою. Internet глобалізується: він претендує на все і намагається «склеїтися» з усіма

областями людської активності. Тим самим готується найбільший в історії людини переворот: формується нова соціальна структура сучасного суспільства, в якій людство вперше знаходить статус реального, а не номінального, потенційного (як це було до цих пір) суб'єкта історії.

Сучасна людина занурена в інформаційне середовище, адже живе серед телебачення, книг, журналів, та комп'ютерних ігор. Таким чином, інформація відіграє все більшу роль в життєвому циклі людини, пронизує всю її діяльність та формує інформаційний спосіб життя. За рахунок цього «сучасне інформаційно-комунікативне середовище дуже суперечливе, але водночас надзвичайно різноманітне за характером представлених ідеологій, точок зору, підходів до тих чи інших явищ». «Інформаційно-комунікаційне середовище, за словами І. В. Роберта, – сукупність умов, що забезпечують діяльність користувача з інформаційним ресурсом (у тому числі розподілений інформаційним ресурсом), за допомогою інтерактивних засобів інформаційно-телекомунікативних технологій (ІКТ), які взаємодіють з ним як із суб'єктом інформаційного спілкування і особистістю [8, 117].

Інформаційно-комунікаційне середовище включає: безліч інформаційних об'єктів і зв'язків між ними; засоби і технології збору, накопичення, передачі (транслявання), обробки, продукування та поширення інформації; власне знання; засоби відтворення аудіовізуальної інформації; організаційні та юридичні структури, що підтримують інформаційні процеси. Суспільство, створюючи інформаційно-комунікаційне середовище, функціонує в ньому, видозмінює і вдосконалює його. У свою чергу, інформаційно-комунікаційне середовище сучасного суспільства постійно детермінується досягненнями науково-технічного прогресу, вдосконалення яких відбувається в наші дні буквально в експоненційному темпі. Наукові дослідження в різних галузях переконують у тому, що вдосконалення інформаційно-комунікаційного середовища суспільства ініціює формування прогресивних тенденцій розвитку продуктивних сил, зміну структури суспільних взаємин, взаємозв'язків і, перш за все, інтелектуалізацію діяльності усіх членів суспільства в усіх його сферах.

Крім того, як зазначає О. О. Андреев, «залученість до інформаційно-комунікаційного середовища визначає можливість взаємодіяти з безліччю інформаційних об'єктів, реалізувати встановлені зв'язки між ними, використовувати засоби збору, накопичення, передачі, обробки інформації про об'єкт, що дозволяє

здійснювати продукування нової інформації, а в більш досконалому випадку – інформаційного ресурсу освітнього призначення» [9, 96].

Такий рівень інформаційної взаємодії визначає наявність високоорганізованого інформаційно-комунікативного предметного середовища, що впливає на всі аспекти. Головна складова інформаційно-комунікативного середовища – інформаційний фонд. Сьогодні інформаційний фонд розрізняється різноманітними як за змістовним і видовим ознаками, так і за видами носіїв інформації (книги, аудіо та відеокасети, ком пакт-диски, електронні видання та ін.). Інформаційно-комунікаційне середовище має кілька ієрархічних рівнів: 1) глобальний; 2) міжнародний; 3) загальнодержавний; 4) регіональний; 5) локальний.

Тобто інформаційно-комунікативне середовище можна характеризувати за масштабом, причому для кожного суб'єкта будуть присутні всі три рівні в тій чи іншій мірі. Територіальна вираженість цих масштабів полягає в концентризації інформаційно-комунікативного середовища, де кожен буде відображати масштаб інтересів суб'єкта, представляючи собою поле інформаційного споживання суб'єкта. Причому, з розвитком суб'єкта зсув інтересів відбувається, як правило, на глобальному рівні, тобто коли він має достатньо знань для сприйняття більш глобальної, більш абстрактної інформації.

В Україні почали відбуватися поступові зміни в інформаційній сфері. Насамперед, виник і почав розвиватися ринок персональних комп'ютерів та іншої інформаційної і телекомунікаційної техніки. Важко наводити цифри по сьогоднішній Україні, бо держава ще не вийшла із стану соціально-економічного хаосу. Статистика ж свідчить про наявність деякої стабільності, а хаос є станом невизначеності. І все ж можна навести деякі цифри.

Так, «за даними Держкомстату України, парк обчислювальних машин в державі за станом на 1 січня 1996 р. складав 180 тис. одиниць, на 1 січня 1997 р. – 263 тис., на 1 січня 1998 р. – 331 тис. Одиниць» [10, 21]. Статистичних даних щодо відношення кількості комп'ютерів, що вироблені в Україні (із розподілом на державний і приватний сектор), та імпортованих, немає. Із загальної кількості наявних комп'ютерів у 1998 р. 98,7 % склали персональні комп'ютери (ПК), причому з них типу PC XT – 78665 одиниць, типу 286 – 58267, типу 386 – 59343, типу 486 – 78080, типу Pentium – 49429 одиниць. Загальна балансова вартість цього парку становила 20758 млн. грн. За 1998 р. парк обчислювальних машин в Україні збільшився на 67 тис. одиниць, в основному за рахунок сучасних моделей, 55,7 % яких становлять ПК

типу Pentium. Стався і перерозподіл співвідношення кількості ПК за типами.

Спираючись на дослідженням Д. В. Дубового та О. А. Ожеван, можна зазначити, що «порівняно з 1996 р. ринок ПК у 1997 р. виріс приблизно на 25 % і становив близько 150 тис. комп'ютерів, з яких приблизно 80 % було зібрано в Україні, що перевищило прогноз. З 1998 р. в Україні вже почали збирати комп'ютери типу «notebook», хоча цей ринок ще невеликий [10, 22]. Важливо відмітити те, що в країні вже збираються великі комп'ютери, малі та середні сервери. На ринку ПК сформувалася група лідерів, що активно працюють над створенням вітчизняних загальноновизнаних марок комп'ютерів.

За оцінками фахівців, «сьогодні наш ринок прикладного програмного забезпечення (ПЗ) для малих та середніх підприємств становить не менше 10 млн. доларів, із них близько 40% належить вітчизняним фірмам. Існують приклади світового визнання програмних продуктів, які створені в Україні [10, 22].

Україна має фундаментальні досягнення в галузі інформатизації. У світі добре відомі здобутки українських вчених у створенні нетрадиційних архітектур обчислювальних машин і в системному аналізі, моделюванні, створенні штучного інтелекту.

Україна досягла певного рівня концентрації наукових виробництв: понад 70 % стратегічних матеріалів для електронної промисловості в Європі було вироблено на українських підприємствах, що зумовлює позитивні можливості у справі інформатизації.

Крім того, в Україні присутні головні рушійні сили розвитку інформаційного суспільства, що позначені експертами Європейського Союзу (ЄС):

- реклама і пропаганда привабливого сучасного способу життя – електронне листування, торгівля і банківські операції, резервування подорожей, домашні читання школярів і курсові роботи студентів; послуги Internet та інші послуги доступні тільки тим, у кого є персональний комп'ютер;

- велика кількість електронних ігор розрахована на дітей, які завтра потенційно стануть проповідувати можливості інформаційних і телекомунікаційних технологій на роботі;

- «комп'ютеризація освіти – її вплив сьогодні не так уже великий, проте завтра під впливом конкуренції, зростання комп'ютерної письменності батьків і вимог самих учнів, також під впливом розвитку мережних послуг вона буде збільшувати соціальну роль інформаційних і телекомунікаційних технологій» [11, 117];

- подальше зниження цін на різноманітні інформаційні та телекомунікаційні технології (ІТТ), що передбачено експертами, служить рушійною силою розвитку інформаційного суспільства;

- комфорт і зручність у будинку, офісі, в машині завжди були і залишаються важливими двигунами соціальних змін;

- все більше число людей і організацій використовують електронні пристрої для особистої охорони і безпеки;

- можливість більш широкої участі сільського населення в економічному і соціальному житті за допомогою ІТТ також стимулює розвиток інформаційного суспільства.

Сьогодні можна констатувати, що більшість перерахованих вище можливостей, нехай для меншості, але присутні, хоча до 1994 р. більшість західних і вітчизняних вчених була впевнена, що Україна відстала в сфері інформатизації назавжди.

Ще одна яскраво виражена тенденція – «у країні почалася так би мовити домашня комп'ютерна революція» [12, 95]. Рівень усвідомлення можливостей інформаційно телекомунікаційних технологій (ІТТ) і інтерес до них постійно зростають, збільшується доступність і поширеність домашніх комп'ютерів.

На фоні розвитку торгівлі в сім'ях відбувається процес комплектації, удосконалення і зміни поколінь домашніх комп'ютерів, змінюється домашнє інформаційне середовище, як із погляду його технічного оснащення, так і його змісту. Відбуваються зміни у формах використання інформаційно телекомунікаційних технологій ІТТ.

Освіта – це ще одна сфера, де зміни, що спостерігаються, дозволяють говорити про комп'ютерну революцію. «Освітня інформаційна взаємодія у зв'язку із застосуванням засобів ІКТ серйозно змінюється. Використання інформаційно-комунікаційних технологій, які мають інтерактивність, дає можливість здійснювати інформаційну діяльність щодо збирання, обробки, продукування, передачі, тиражування інформації, у тому числі на базі розподіленого інформаційного ресурсу, подавати навчальну інформацію засобами комп'ютерної візуалізації» [13, 37].

Традиційно зміст інформаційної діяльності був обмежений обміном локальними обсягами навчальної інформації між двома суб'єктами освітнього процесу. Інформаційний обмін при цьому здійснювався конкретними порціями навчальної інформації від вчителя до учня і назад. Наприклад, вчитель пояснює, учень відповідає на запитання вчителя або розповідає те, що засвоїв. З появою інтерактивних засобів навчання в інформаційну взаємодію включається третій суб'єкт – засіб навчання, що функціонує на базі

інформаційно-комунікаційних технологій ІКТ, який має можливість здійснювати зворотний зв'язок з першими двома, і виступає не тільки партнером з інформаційного взаємодії, а й джерелом навчальної інформації значного обсягу і різного рівня як по складності, так і за змістом. При цьому зміст навчальної інформації учень може вибрати сам, відповідно до своїх вимог і рівня підготовленості. Інформаційна взаємодія здійснюється між суб'єктами освітнього процесу тими обсягами навчальної інформації та її змістом, які доступні учню як за складністю, так і за його вибором (в змістовному плані). «В даний час, коли з'явилася можливість використання розподіленого інформаційного ресурсу Інтернет, зміст навчальної інформації при інформаційній взаємодії стає прерогативою вибору не тільки вчителя, а й учня. При цьому зміст навчальної інформації учень може черпати з розподіленого інформаційного ресурсу локальної та глобальної мереж [14, 113].

Традиційно вид інформаційної діяльності учня був обмежений відомим набором: сприйняття (при прослуховуванні, перегляді) у процесі пояснення навчальним новим навчальним матеріалом певного конкретного обсягу; запам'ятовування, заучування самим учнем, як правило, лише частини представленого навчального матеріалу; відтворення (вербально або в письмовій формі) засвоєного матеріалу. Поява інтерактивних засобів навчання забезпечує такі нові форми навчальної діяльності, як реєстрація, збір, накопичення, зберігання, обробка інформації про досліджувані об'єкти, явища, процеси; передача досить великих обсягів інформації, представлених в різних формах, управління відображенням на екрані моделей різних об'єктів, явищ, процесів.

«Здійснюється також інтерактивний діалог не тільки з учителем, а й із засобом навчання, що функціонує на базі ІКТ» [15, 115]. Використання розподіленого інформаційного ресурсу Інтернет дозволяє здійснювати, крім перерахованих вище видів навчальної діяльності ще й пошук інформації, у тому числі аудіовізуальної, в різних базах даних Всесвітньої мережі Інтернет в діалоговому режимі реального часу; самопредставлення у мультимедійному середовищі; продукування інформації (діяльність зі створення інформаційного продукту); формалізацію інформації.

Таким чином, розгляд змін, що відбуваються в процесі освітньої інформаційної взаємодії у зв'язку з реалізацією можливостей засобів ІКТ, дозволяє вести мову про вдосконалення технології інформаційної взаємодії, що відбувається між учнем, вчителем та засобами інформатизації і комунікації.

Зростає вплив ІТТ на процеси соціальної інтеграції і диференціації. Це підтверджує і К. К. Колін, який стверджує, що «розглядаючи процеси соціальної інтеграції, можна відзначити деяке вирівнювання якості столичних і провінційних інформаційних потоків. Можна говорити про появу нових співтовариств у зв'язку з поширенням ІТТ. Хоча процес мережеутворення знаходиться в початковій стадії, в нього все активніше включаються студенти, вчені і бізнесмени» [16, 55].

Таким чином, можна виділити шість груп населення в їх відношенні до інформаційних телекомунікаційних технологій, зокрема, ті, хто: створює нове інформаційне середовище і нові інформаційні ресурси; використовує нове інформаційне середовище, інтегруючись до нього; знаходяться в процесі інтеграції, роблять перші кроки; не зробив першого кроку, але і не заперечує необхідності цього; відчужений від нового інформаційного середовища, не помічає його; активно протистоїть нововведенням, вважаючи їх суспільно шкідливими. І хоча безсумнівно, що представників перших трьох груп – статистична меншість, їх енергетика дуже сильна. Таким чином, можна сказати, що соціальна база інформатизації в Україні є, і швидкість змін достатньо велика. В Україні поступово створюється технологічна база інформаційного суспільства. Тому державі необхідно сформулювати концепцію його побудови, в якій були б прописані роль і місце головних діючих осіб – комерційного сектору економіки, держави, населення, громадських організацій. Концепція інформаційно-комунікативного суспільства може стати об'єднуючим ідейним початком для України, дати цілісне бачення цілей і завдань суспільного розвитку, запропонувати конкретні шляхи їх досягнення.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Кашкин В. Б.* Введение в теорию коммуникации. – Воронеж : Изд-во ВГТУ, 2000. – 175 с.
2. *Белл Д.* Грядущее постиндустриальное общество: опыт социального прогнозирования / пер. с англ. Под ред. В. Л. Иноземцева. – М. : Academia, 1999, – 640 с.
3. *Гришаева Л. И.* Введение в теорию межкультурной коммуникации: учебное пособие / Л. И. Гришаева, Л. В. Цурикова. 2 – е изд., дополн. – Воронеж : Воронежский государственный университет, 2004. – 424 с.
4. *Седов Е. А.* Эволюция и информация. – М. : Наука, 1974. – 232 с.
5. *Соколов А. В.* Общая теория социальной коммуникации. – СПб. : Изд-во Михайлова, 2002. – 449 с.

6. *Зернецька О. В.* Глобальний розвиток систем масової комунікації і міжнародні відносини. – К. : Освіта, 1999.- 351 с.
7. *Фридман Л., Кузнецова С.* Глобализация : развитие и развивающиеся страны // Мировая экономика и международные отношения. – 2000. – № 11. – С. 9-20.
8. *Роберт И. В.* Теория и методика информатизации образования (психолого-педагогический и технологический аспекты). – М. : ИИО РАО, 2008. – 274 с.
9. *Андреев А. А.* Прикладная философия открытого образования: педагогический аспект / А. А. Андреев, В. И. Солдаткин. – М. : РИЦ «Альфа» МГОПУ им. М. А. Шолохова, 2002. – 168 с.
10. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості: аналіт. доп. / Д. В. Дубов, О. А. Ожеван, С. Л. Гнатюк. – К. : НІСД, – 2010. – 64 с.
11. *Вербицкий А. А.* Активное обучение в высшей школе: контекстный подход. – М. : Высшая школа, 1991. – 208 с.
12. *Дані́л'ян В. О.* Інформаційне суспільство та перспективи його розвитку в Україні (соціально філософський аналіз) : монографія. – Х. : Право, 2008. – 184 с.
13. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / [МОНУ; авт.: Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина та ін.; заг. ред. О. В. Овчарук]. – К. : К.І.С, 2004. – 112с.
14. *Меламуд В. Э.* Информатизация образования как условие его модернизации. – М. : Московский психолого-социальный институт, 2004. – 464 с.
15. *Балл Г. О.* Гуманізація освіти як джерело особистісної свободи // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: науково-методичний збірник / [ред. кол. Н. Софій та ін.]. – К. : Контекст, 2000. – 336 с.
16. *Колін К. К.* Философские и научно-методологические проблемы современной информатики // Открытое образование, 2007. – № 3 (62). – С. 54-59.

Москалик Г. Ф. Информационно-коммуникационная среда: этапы формирования.

Централизованное управление национальными информационными ресурсами развитых стран мира оказалось исключительно высокодоходной делом. Распорядителям информационных ресурсов сегодня не мешают государственные границы, что позволяет им не только получать сверхприбыли, но и формировать общемировой экономическое пространство. Одновременно наибольшего успеха на пути развертывания информационно-коммуникационной среды достигают страны, в которых государство формирует и активно реализует целенаправленную политику развития информационно-коммуникационного

пространства. Учитывая это важно выяснить основные этапы развития информационно-коммуникационной среды в Украине и мире.

Ключевые слова: информационно-коммуникационная среда, информационно-телекоммуникационные технологии, информационная деятельность.

Moskalik G. F. Information and communications environment: stages of formation.

Centralized management of national information resources developed countries proved extremely highly profitable business. Managers of information resources today does not interfere with national boundaries, allowing them not only to make enormous profits, but also to shape the global economic space. At the same time the greatest success in the way of deployment of information and communication environment reach the country in which the state forms and actively pursuing a deliberate policy of the development of information and communication space. Given this, it is important to find out the main stages of the development of information and communication environment in Ukraine and the world.

Keywords: information and communication environment, information and communications technology, information activities.

Лесім Д. А.

**СПЕЦИФІКА КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ УНІВЕРСИТЕТІВ
У ТОТАЛІТАРНОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

Доведено, що в період тоталітаризму освіта примусово позбавилася національного підґрунтя з метою вилучення зі структури суспільної свідомості ідентифікаційно-духовних орієнтирів соціокультурного саморозвитку окремих народів, що населяли територію колишнього Радянського Союзу. Освіта ж використовувалася як система обезцінення національно-культурних здобутків і прагнень. Денаціоналізація культурного простору університету знаменувала загальнодержавну програму заміни національної свідомості свідомістю ідеологічною, національного виховання – вихованням «будівника комунізму», національних сімейних і релігійних цінностей – цінностями комуні та народних мас, що досі відчувається в нашій країні. Однак, університетське середовище не могло зовсім втратити іманентну культуротворчу ознаку, що призводило до пошуку молодію інтелекцією нових форм інтелектуального, мистецького, культурного самопрояву.

Ключові слова: людина, культура, національна свідомість, демілітаризація, університет, освіта, виховання.